

BLAKER OG SØRUM
HISTORIELAG

SØRUM-SPEILET

NUMMER 4 - 2018 - 24. ÅRGANG

God Jul

Årsmøte 2019

Flystyrt i Frogner våren 1956

Den gamle bygdevegen

Romeriksutstillingen 1927

Sørli i Sørum - Et herresete på 1600-tallet

Styrets spalte

Av Dag Winding-Sørensen

Tidligere leder av Blaker og Sørum historielag, Dag Winding-Sørensen. Foto: Jørgen Kirsebom

I 1967 ble min kone Eve og jeg Sørumsøkninger, begge utflyttere fra Oslo, med lærerboligen i den fremtidige Lerkevegen på Frogner som adresse de første to årene, før vi bosatte - oss først i Fagerlivegen på Sørumsand, og fra 1984 i Lyvegen samme sted. Avgjørende for disse valgene var fast lærerstilling med tilbud om bolig for Eve, samt nærhet til jernbane og jobb i Oslo for meg. Med Sørum som bosted har over tid, viste seg å være et godt valg. Kontakten med Blaker og Sørum Historielag var alltid der, siden 1977. Etter flere årelange utestasjoneringer til Midtøsten og Tyskland, kunne endelig familien slå seg til ro på Sørumsand. Vi begynne vår pensjonisttilværelse. Da startet også engasjementet i historielaget.

Å bli med i historielagsarbeidet i Sørum ble tidlig identitetskapende og retningsgivende for fritidsaktiviteter. Det ble også viktig for relasjonsbygging med mange interessante mennesker i lokalmiljøet. Blant disse er det enkelte som peker seg ut særskilt, og som ligger som en sølvtråd i den fine veven som Blaker og Sørum Historielag representerer i bygdas nyere historie – Lillian Mobæk som den tidløse kompetansen på dokumentasjon, datasikring og sporbarhet, Gro Langeland som organisasjonstalent, med fokus på nøkterne fakta, informasjonsverdi og formidling, og Ellen Margrete Graarud som den uforstyrrelige sekretær som med sikker hånd ivaretar organisasjonens kalender, arkiv og pulserende liv.

Disse ressursene har generert bred medlemsrekruttering, sterk styresammensetning og høyt aktivitetsnivå for Blaker og Sørum Historielags i flere ti-år, jeg nevner i fleng:

- Sørum-Speilet, hjemmesiden og facebooksidene, årskalenderen, Sørum Bygdebok og de mange temabøkene.

- Store og små arrangementer og aktiviteter som gjenstands- og fotodokumentasjon, etablering av stier, rusleturer og fagdager,

- Kulturminneforvaltning som bevaring av Nordli og Rånåsfoss hengebru, Vølneberg gamle skole eller Slora Mølle.

- Skolerelaterte aktiviteter for alle klassetrinn i Sørum-skolene

- Kulturpolitiske initiativ lokalt og regionalt, også ved valg av Sudreim-rosa som kommunevåpen.

- og meget mer -

Ingen av disse aktivitetene er realiserbare uten betydelig innsats og mangeårig oppslutning fra trofaste medlemmer på ett eller flere områder. Dugnadsånden er sterk i Sørum og Blaker. Det styrker trivsel og samhold. Det sikrer identitet og tilhørighet i bygdene.

Jeg kom med i Blaker og Sørum Historielag i 1977 da Trond Kaare Westby overtok lederhvervet etter Asbjørn Langeland som da hadde fungert i syv år. Det samme året holdt

Norsk Teknisk Museum en befaring av Slora Mølle sammen med fylkeskonserveratoren i Akershus som konkluderte med anbefaling om bevaring. Allerede da hadde sikringen av Vølneberg gamle skole tatt til, mens Sørum Bygdebok fortsatt var en fjern drøm.

I 1987 overtok jeg lederhvervet i BSH for ett år, men ga det straks videre til Leif Mathisen som fungerte fra 1988 til 1993. I hans periode pågikk restaureringen av Vølneberg gamle skole mens prosjektplanene for Slora Mølle og Sørum Bygdebok materialiserte seg. Dag Nordsveen overtok lederhvervet fra Leif Mathisen i 1993. Han kom også raskt i gang med planer for sikring av Stokkebåten. I hans periode startet Svein Sandnes utgivelsen av Sørum Speilet. I 1998 overtok Svein som leder og drev historielaget med stor kraft mot nye høyder.

I denne perioden var det virkelig de kvinnelige ressursene slo ut i full blomst, til glede for alle lagets aktiviteter, særlig på de intellektuelle, litterære og organisatoriske områdene. Salg av årskalenderen var startet, utgivelsen av Sørum Bygdebok kom i gang, Sørum-Speilet ble digitalisert, hjemmesiden ble realisert, bokutgivelser ble en årviss foreteelse, økonomien ble styrket og medlemstallet vokste. Da jeg overtok lederoppgaven i 2008 kom jeg til dekket bord. Restaureringen av Slora Mølle kom i organiserte former. Både den og Vølneberg gamle skole fikk nasjonal anerkjennelse for riktig restaurering. Det var en fin tid som jeg satte stor pris på, da jeg overlot lederoppgaven til Kåre Alfred Johansen Bøhler i 2017.

I 2020 feirer Blaker og Sørum Historielag sitt 50-års jubileum. Samtidig slutter Sørum kommune å eksistere, om noen får viljen sin. Det betyr at behovet for en klar og tydelig historielagsbevegelse blir mer betydningsfull enn noen gang tidligere. Vi må ivareta tilhørighet til og identitetsmarkører i bygda. Blaker og Sørum Historielag makter det!

Dag Winding-Sørensen

SØRUM-SPEILET Medlemsblad for Blaker og Sørums Historielag

Redaksjonen

Asbjørn Langeland – 934 27 625
Anne-Marie Lund – 477 57 261
Louise N. Fjelland – 913 00 787

Epost:

redaksjon@sorumhistorie.no

Adresse

Aasgaardvegen 230
1923 Sørums

Styreleder

Kåre A. Bøhler
Epost: alfrebo@online.no
Tlf. 938 76 365

Kontonummer: 1321.08.05189

Hjemmeside

www.sorumhistorie.no

Grafisk design

Jørgen Kirsebom

Opplag

600 eksemplarer
ISSN 1894-8154

Trykk:

X-Idé AS
1472 Fjellhamar

*Dette bladet er beskyttet av åndsverkloven.
Det er ikke tillatt å kopiere fra bladet uten
skriftlig samtykke fra tekstforfatter eller
fotograf.*

Forsidebilde:

Julekort sendt fra Sørumsand til Kvevli i 1953

Årsmøte 2019

Det innkalles med dette til Årsmøte i Blaker og Sørums Historielag Mandag 11. mars 2019, kl. 18.00

Møtet holdes i Biblioteket på Sørumsand. Nærmere om faglig foredrag i forkant av møtet kommer i Sørums-Speilet nr.1, 2019, på vår Facebookside og på vår hjemmeside www.sorumhistorie.no

Forslag til saksliste:

1. Godkjenning av innkalling og saksliste
2. Valg av møteleder og referenter samt to til å skrive under protokollen
3. Årsberetning for 2018
4. Revidert regnskap for 2018
5. Blaker og Sørums Historielags situasjon ved etablering av storkommunen Lillestrøm
6. Vedtekter for Blaker og Sørums historielag. Revisjon av enkelte paragrafer
7. Forslag til Arbeidsplan for 2019
8. Forslag til Kontingent for 2020
9. Forslag til Budsjett for 2019
10. Innkomne saker
11. Valg av medlemmer til styret, til valgkomiteen, revisor med vara og utsendinger til årsmøtet i Romerike Historielag

Ad sak 10: Innkomne saker:

Saker til årsmøtet må være styret i hende senest 4 uker før årsmøtet, d.v.s. 11.02.2019.

Adresse: Blaker og Sørums Historielag v/ Kåre A. Bøhler, Aasgaardvegen 230, 1923 Sørums. epost:alfrebo@online.no

Stemmerett i årsmøtet har de medlemmene som har betalt kontingent for 2018 eller er innmeldt og har betalt kontingent for 2019, senest 6 uker før årsmøtet (jfr. Vedtektene §3).

Endelig saksliste og møtepapirer blir lagt ut på vår hjemmeside senest 2 uker før møtet. Møtepapirene blir også lagt ut i møtelokalet.

NB! De som ønsker å få papirutgave av sakslisten og øvrige papirer i posten, kan bestille dette fra sekretær Louise N. Fjelland, mobil 913 00 787 eller epost: louise@fjelland.net

Sørums, 15. november 2018

Kåre A. Bøhler (sign.)
leder

Innhold

Styrets spalte	2	Sørli i Sørums - Et herresetet	12
Årsmøteinnkalling	3	Skifte etter Major Johan Urne	15
Flystyrt i Frogner våren 1956	4	Soerlie Cognac	16
En gledelig julefortelling	5	Hedret for kulturinnsats	17
Den gamle bygdevegen	6	Julegavetips	18
Romeriksutstillingen 1927	10	Høstdråper og Førjulslunsj	19
		Saltebalje	20

Flystyrt i Frogner våren 1956

Av Asbjørn Langeland

Den 3. mai 1956 styrtet et jagerfly av typen Thunderjet i skogen øst for Ulverud i Frogner, på vestsida av Vilbergfjellet. Flygeren, sersjant Reidar Øversveen omkom i ulykken.

Reidar Øversveen var 20 år gammel. Han var fra Skreia, og var to måneder i forveien kommet tilbake fra flygerutdanning i Canada. Opplæringen fortsatte i øvelsesskvadronen på Gardermoen, og da ulykken inntraff, hadde han fløyet Thunderjet i 15 timer. Denne maidagen var han ute på øvelsesflyging med sin instruktør, fenrik Peder Kjelsvik. De øvet i åpen «angrepsformasjon», og Kjelsvik fløy 50 meter foran Øversveen da ulykken skjedde.

Flere vitner til ulykken

Flyet styrtet midt på dagen ved ett-tida, og det var flere som så ulykkesflyet like før det styrtet. Andre hørte eksplosjonen som kom da flyet traff tretoppene. Sverre Hexeberg forteller at han den gangen sto for drifta av Frogner Halm-luteri. Denne dagen var han hos Odd Daae i Vilbergshollet og leverte halm. Plutselig så de et fly komme i lav hastighet, men med full motorstyrke, like over hodet på seg. Det så skummelt ut, og de var redde for at flyet skulle treffe bakken like ved gårdsplassen. Men flyet fortsatte inn over skogen der det snart traff tretoppene og lagde ei femti meter lang gate før det eksploderte. Sverre forteller at han tok seg fram til ulykkesstedet straks etter, og det var et forferdelig syn som møtte ham. Flydeler lå spredt utover et stort område, og rester av flyet og den omkomne flygeren hang rundt i trærne.

Arbeiderbladet hadde dagen etter et stort oppslag om ulykken der de refererte uttalelser fra et par av dem som hadde vært i nærheten. Odd Daae fortalte til avisen at flyet traff trærne med et brak, og kort etter fulgte eksplosjonen som en sky over skogen. Daae løp inn og ringte lensmann Gjetrang i Sørumsør før han skyndte seg til ulykkesstedet. Eksplosjonen var så kraftig at den kunne høres på flere kilometers avstand. Telegrafist Ottar Aasheim på Lindeberg stasjon fortalte at brakket var så kraftig at han trodde noe hadde rammet stasjonen. I avisen står det at flymotoren ble funnet forvridd og sammenpresset 500 hundre meter fra der flyet styrtet.

Jeg har tatt kontakt med Forsvarets Flysamling på Gardermoen for å få vite litt mer, og flyhistoriker Bjørn Olsen har gitt interessant informasjon om flyet og omstendighetene rundt ulykken. Olsen opplyser at «flyet var en F-84G fra 330 skvadron med kjennetegn WH-O og serienummer 52-8453. Under en øvingstur som ledd i skvadronens vanlige treningsprogram, styrtet flyet fra rundt 8-10 000 fots høyde i Vilbergåsen ca en kilometer øst for Lindeberg stasjon mellom Lillestrøm og Kløfta».

Olsen skriver at det var mange uhell med flytypen i norsk tjeneste. Årsakene var flere, blant de viktigste var:

- Det var midt under den kalde krigen og få begrensninger på operativ flyging. Dermed var sikkerhetsbestemmelsene ikke i nærheten av hva de er i dag.
- Vi hadde mange Thunderjet, totalt hele 206 eksemplarer (seks av dem F-84E).
- Det var en ikke helt lett maskin å fly for unge, nyutdannede flygere. I forhold til jagerflyene Luftforsvaret hadde fra tidligere, Spitfire og Vampire, var Thunderjet heftige greier.

Litt om flytypen - Republic F-84G Thunderjet

Av Bjørn Olsen

Dette jagerflyet ble utviklet under siste del av andre verdenskrig og prototypen fløy første gang den 28. februar 1946. Flyet ble levert til USAF i flere versjoner og deltok i stort antall under Koreakrigen. Den siste serien var på 3025 F-84G, i hovedsak levert som våpenhjelp til land i det nyopprettede NATO. Som en følge av Norges medlemskap i NATO fra 1949, skulle alle forsvarsgrener styrkes. Særlig gjaldt dette Luftforsvaret. I løpet av en periode på tre år ble antallet jagerskvadroner øket fra to til åtte, samtidig som antall fly per skvadron etter amerikansk mønster ble satt til 25. Det var de store leveransene av F-84G som gjorde denne utbyggingen mulig. Likevel ble seks F-84E Luftforsvarets første bekjentskap med flytypen. Disse ble levert til 334 skvadron i september 1951, slik at mannskapene kunne få trene på typen før hovedleveransene tok til året etter. De første 121 F-84G ble fraktet med hangarskip fra USA til København, hvor de ble klargjort og hentet av norske flygere. Fly i senere leveranser ble fløyet fra USA til Norge av amerikanske flygere. Den 200. og siste F-84G ankom Norge den 18. desember 1955. Dermed var det mest omfattende leveringsprogram, målt i antall fly, i norsk militærflygings historie i fredstid også avsluttet. Overgangen fra 1940-årenes jagerflytyper var stor, og svært mange Thunderjet havarerte i løpet av de få årene flyet var i tjeneste. Et høyt antall flygere mistet livet i disse ulykkene. Allerede i september 1955 ble åtte fly avgitt til Portugal, og etter hvert som skvadronene konverterte til nyere flytyper ble F-84G tatt ut av tjeneste og lagret. Til slutt ble de solgt som skrap ved auksjoner på Værnes.

En gledelig julefortelling

Fra vår nære fortid

Av Kåre Alfred Böhler

I januar 1986 ble min mors 60-årsdag feiret med en tilstelning på Vølneberg skole. Da fortalte Lina Kaspersen om noe fantastisk som hadde hendt første juledag 1953, og som hadde betydd utrolig mye for henne og familien hennes. Min far Erland Johansen som hadde en viktig rolle i hendelsen, supplerte Linas fortelling, og gikk god for at den merkelige historien var sann.

Fars fortelling

Da dette hendte, hadde min mor og far, Kari og Erland, vært gift i et halvt år. De bodde den gang i sveiserboligen på gården Hol like ved Lørenfallet. Far fortalte at på morgenen juledagen sier han til mor at han hadde fått en indre minnelse om at de burde besøke et sveiserpar som bodde på en av Berg-gårdene. Om de var sveisere hos Ole eller Johan Berg er jeg ikke sikker på. De het Lina og Sverre Kaspersen og hadde fire barn i alderen to til åtte år. Sverre var for øvrig en veldig god musiker.

Foreldrene mine fulgte det som fars «indre stemme» hadde minnet ham om. Mor var glad i å bake og hadde masse julebakst, så hun tok med seg to poser kaffe og flere norgesglass med forskjellige julekaker. Da de skulle dra, sa far at de måtte stoppe på fryseriet i «Fallet» og ta med litt av flesket til dem de skulle besøke. De hadde jo mange unger og lite å rutte med. Fra fryseriet henta de flere pakker med steiker, koteletter og steikeflesk. Far hadde nemlig fått en halv gris av broren sin, Jens, fordi han hadde hjulpet til med et nybrott på Skau.

Fra Lørenfallet gikk turen med spark over Valsmoen og opp de bratte bakkene til Berg. Den gamle bygningen som sveiserfamilien bodde i, lå akkurat på toppen av bakken. Da de kom fram dit, fikk de se fire barneansikter i vinduet der de hadde blåst kikkhull i isen. De fortsatte rundt hushjørnet og banka på. En mor med dratt ansikt og fire barn rundt beina åpnet døra. Sverre sto lenger bak.

Lina forteller:

Barna så i vinduet og ropte nå kommer onkel Erland og Tante Kari, (Onkel og tante fordi de var søndagsskolelærere.) Og jeg tenkte, her kommer besøk, og vi eier ikke mat i huset. Hva skal vi servere dem? Men da sa Erland: «Jeg har fått en halv gris av broren min, så vi tok med litt til dere som har mange munnar å mette.» Han tok opp flere steiker, koteletter og flesk, og Kari sier «jeg har bakt så mye så jeg tok med litt kaker og kaffe. Det går sikkert med her som dere er så mange.» Lina kunne ikke annet enn ta i mot, og da hun fortalte om hendelsen i 1986, sa hun at denne juledagen i 1953 hadde de ikke middagsmat i huset. Hun hadde snakka med Sverre om morgenen og spurt, hva skal vi gi ungene i dag? Sverre hadde svart at dette ordner Gud, han pleier ikke svikte. Vi hadde jo poteter og grønnsaker. I verste fall fikk de spise det.

Lina satte i gang med å lage middag til alle sammen, og det ble en fin dag med ettermiddagskaffe før fjøsstellet. Far og mor dro hjem igjen uten å vite at de hadde kommet med sårt tiltrengt mat til denne familien. Lina glømt aldri det som hendte denne juledagen, og hun betegnet det som et bønnesvar. Men hun fortalte ikke om dette før 32 år seinere, på min mors 60 årsfeiring,

*Lina fotografert på Vølneberg i mors 60 års-lag i 1986.
Foto: Kåre Alfred Böhler*

*Bilde av huset på Berg i 2015.
Foto: Turid Rikheim*

Den gamle bygdevegen mellom Blaker og Sørumsand

Tekst av Anne-Marie Lund

Vegen fra Blaker til Sørumsand har alltid vært et ledd i vegforbindelsen på østsiden av Glomma sørover til Fetsund og videre til Oslo. I Akershus fylkes veghistorie står det følgende: «Vegforbindelsen mellom Sørumsand og Blaker var helt til 1926 meget dårlig. Vegen hadde således ligget i ca.100 år uten nevneverdig utbedring.»

→ 171 Blakervegen i dag
→ --- Den gamle bygdeveg nr. 1

I våre dager er heller ikke strekningen alltid så lett å ferdes på, selv om det ble bygd ny veg på slutten av 20-tallet. Den slynger seg i den ene svingen etter den andre, særlig nede i dalen ved Haglund. At det er uoversiktlig, har ført til ulykker. Er det glatt i tillegg, kan en lett få skrens på bilen her. Mange har nok også kjent på sneven av bilsyke under transport gjennom Haglundssvingene. En sjåfør som kom til Kvevli med lastebilen sin sa en gang: «Det må vel være reven som har stikki ut den vegen, vel?» Etter at vegen ble ferdig bygd på slutten av 1920-tallet, ble det spøkt med at to av ingeniørene som hadde planlagt den hadde etternavn som begynte på S, og på denne måten skaffet seg et varig minnesmerke.

Den gamle bygdevegen hadde andre utfordringer. Igjen kan vi sitere Akershus fylkes veghistorie: «Blaker har et meget kupert terreng med bratte bakker ned mot Glomma og gjennomskåret av flere elver.» Bygdevegen måtte gå innom alle gårdene, for det var til og fra dem det var mest kjøretrafikk. Den gikk nokså rett over jordene, men bakkene var lange og bratte. Mange hester har slitt hardt med tunge lass i disse bakkene. Kjerrene hadde brede hjul, så det gikk som oftest greit uten at de satte seg fast, selv om underlaget kunne være temmelig «laust», særlig vår og høst.

Da bilene kom, ble det verre. De hadde smale hjul som gikk best på preparerte veier. Bakken opp fra brua over Åa mot Værhaug var lei i vårløysinga. Før den nye vegen ble bygd, var det ofte at bøndene på gårdene måtte hjelpe til med å få

bilene ut av gjørma. Leif Foss forteller at det skjedde særlig i våronna, når det var som travlest på gården. Da kunne det komme beskjed om at en bil måtte trekkes opp, og så var det bare å spenne hestene fra harva og komme bilføreren til unnsetning. Når de vel hadde fått opp bilen, spent for harva og begynt å kjøre på jordet igjen, kunne det komme nytt spørsmål om hjelp. Leif forteller at bestefaren hans var mektig lei av denne biltrafikken midt i onnetida! Men så svært mange biler var det nok ikke i bygda enda i 20-åra.

Men hvorfor var det folkene på Foss som måtte «redde» sjåføren som satte seg fast i Åbakken? Jo, det kom av rodeordningen. Hver gård hadde ansvar for sine roder, altså deler av vegen. I tillegg til hjelp for trafikanter med problemer skulle det også sørges for grusing og snøbrøyting. På Armoen, nær grensa mot Aurskog, var det grustak. Grusen ble ofte hentet på seinvinteren mens det var sledeføre og bedre tid til slikt arbeid. Vanligvis ble det brukt to hester til å dra gruslasset, men Jon Stortrøen forteller at de hadde en veldig sterk hest på Gran som het Svarten. Den klarte å dra 1 kubikkmeter grus alene. Snøbrøytinga krevde mye tid og arbeidskapasitet, så den måtte nok gårdene samarbeide om. Det var en bred snøplog som ble brukt til dette. For å dra den svære plogen ble det brukt seks hester.

Da den nye vegen kom, var det slutt på rodesystemet. Nå ble vedlikeholdet kommunens ansvar, og det ble ansatt en vegvokter.

Anlegget av ny veg ble iverksatt 3. desember 1926. Da hadde vegsaken allerede vært oppe i Blaker herredsstyre. De hadde gitt forskuddsmidler, fordi fylkestinget «fortiden ikke finder å kunne yte forskud til hovedveianlegget Bingsfos-Blaker». Slik er det referert i Akershus fylkes veghistorie. Dessuten måtte grunneiere avstå jord når vegen skulle legges om, og disse sakene måtte behandles grundig. På Foss søndre fins en kopi (antakelig en «kladd») av et brev fra grunneier Edvard Foss til herredsstyret. Det lyder slik:

Til Blaker herredsstyre!

Jeg undertegnede Edv. Foss, eier av Gr.no 76 Br.no 1 og 2 Foss søndre, erklærer herved at afstaa til Blaker kommune frit Grundafstaaelse af min ovennevnte Eiendom, paa den derover allerede stukne og af herredsstyret bestemte nye Gjennemgangsvei.

Paa følgende betingelser: Den gamle rodelagte Vei, der gjennemskjærer min forannevnte Eiendom, paa hvilken den før er utskilt, igjen Tillæmmes denne, saasnart den nye vei, af Veistyrelsen er aabnet for alm.trafikk.

Den ovennævnte fri Grundafstaaelse stilles til Veivese- nens disposisjon saasnart anførte betingelserer vedtat af Blaker herredsstyre og af Myndigheter godkjent.

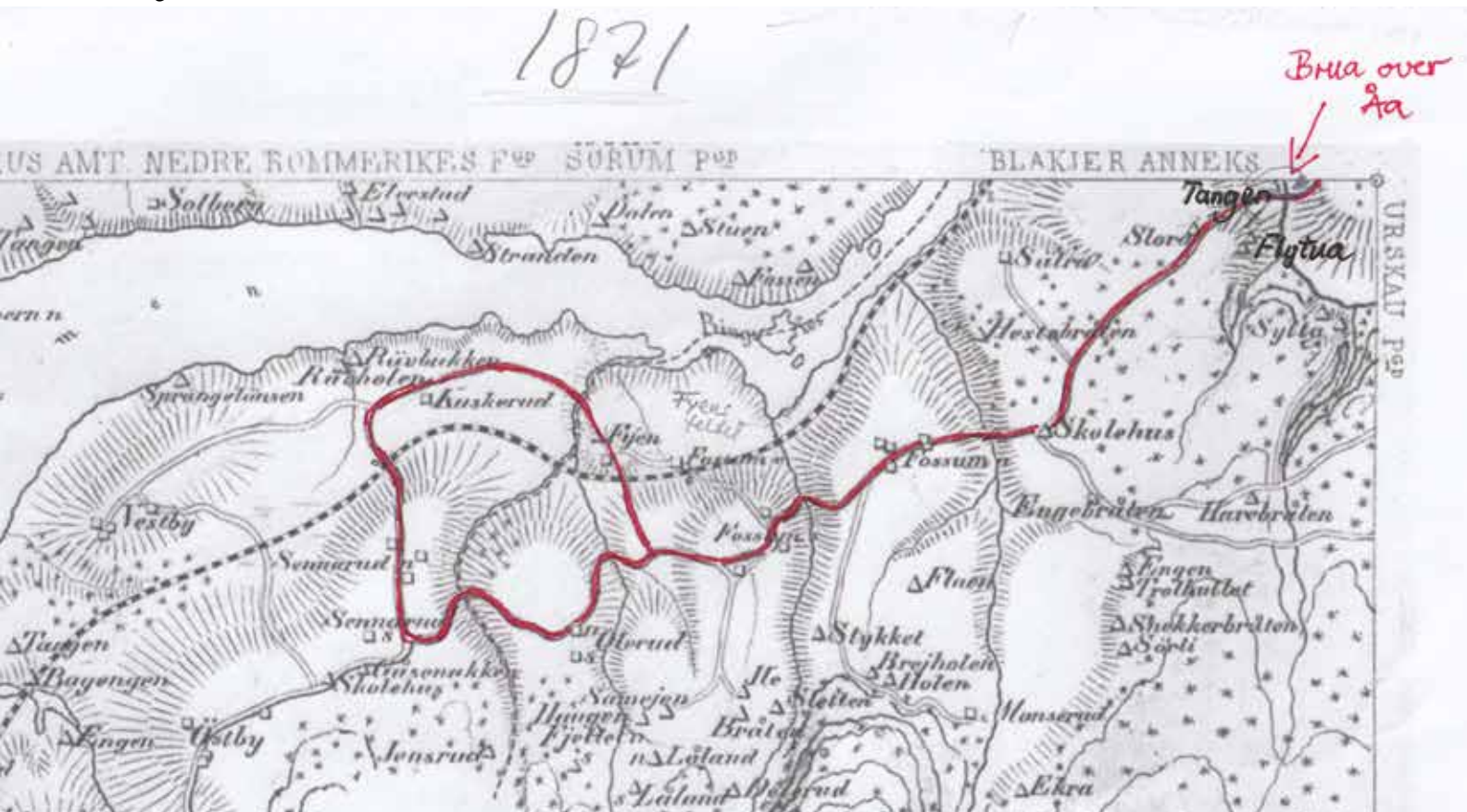
Blaker kommune tilstiller mig dernest inden 1-et Aar fra Dags Dato heftelsesfrit Hjemmelsdokument paa den af Kommunen til mig afstaaede vei, som min lovlig erhvervede Eiendom.

Foss, 15de November 1926
Edv. Foss

Så etter hvert ble det ny veg med mindre bratte stigninger og fastere underlag, noe som var en fordel når kjøretøyene endret seg.

Pilarene som bar brua over Åa står der fremdeles, to på hver side. Låven på Gran skimtes øverst på bildet. (Foto Anne-Marie Lund)

Foldekniv laget av Bernt Flytua (Foto: Privat eie)

Den gamle vegen hadde til da fungert som ferdselsåre for både gående og kjørende. Det meste av trafikken foregikk nok til daglig med kjerre. Det ble kjørt til mølla med korn og mel tilbake, etter hvert ble det kjørt melk til meieriet, og av og til på butikken. I begynnelsen av 1900-tallet var det butikk ved siden av kirka på Blaker, og de fleste brukte nok beina til slike turer. Men skulle det handles noe tungt, ble det hesteskys, gjerne med fjørvogn. Den hadde litt støtdemping på bakhjulene, og var adskillig behageligere å sitte på enn kjerra. Trille ble brukt til «pent». Hadde en helgeklær på, var det best å kjøre med trille. Så ble det kjørt tømmer og planker med stivvogn. Noen ganger ble også høy, gras og lø (kornband) kjørt etter vegen, da brukte de selvfølgelig høyvogna.

Alt tok sin tid, Hester kan godt sette opp farten, men de må hvile innimellom. Ett eksempel på at ting tok tid, er når det skulle være gudstjeneste i Blaker. Blaker hadde prest sammen med Aurskog langt opp i våre dager, og presten bodde på prestegården i Aurskog. Når presten kom til Blaker kirke med hest på søndag formiddag, tok Olaf Foss i mot hesten og satte den på stallen slik at den fikk ete og hvile. Så fortet han seg bort til kirka for å trå belgen på orgelet under gudstjenesten. Etter at det var slutt i kirka, gikk presten til Foss og spiste søndagsmiddagen og tok ei god middagshvil. Langt utpå ettermiddagen var både hest og prest uthvilte og tok fatt på hjemvegen. Hele søndagen gikk med når presten skulle preke i Blaker. Da kjørte han hjem på det som i gamle dager ble kalt «Den Fredrikshaldske Hovedvei».

Men vi skal se litt nærmere på vegen som gikk videre mot Sørumsand.

Den delen av vegen som ligger innen Blaker, ble rodelagt i 1826 som bygdevei nr. 1.

I papirene fra den gang heter det: «Fra Blakersund ved Foss paa Hovedveien om Fossum til Sørum Sogns Grændse ved Gaarden Orderud ...7.395 Alen.».

Blaker var et «knutepunkt», for den Fredrikshaldske hovedveg gikk gjennom bygda, og det var grunnen til at Blaker Skanse ble bygd der. Fergestedet Blakersund var rett nedenfor Blaker Skanse og kirka. På Foss var det skysstasjon.

Hvis vi ser på kartet fra 1775, ser vi at en veg (merket med rødt) svinger rett bort til Værhaug. Den Fredrikshaldske

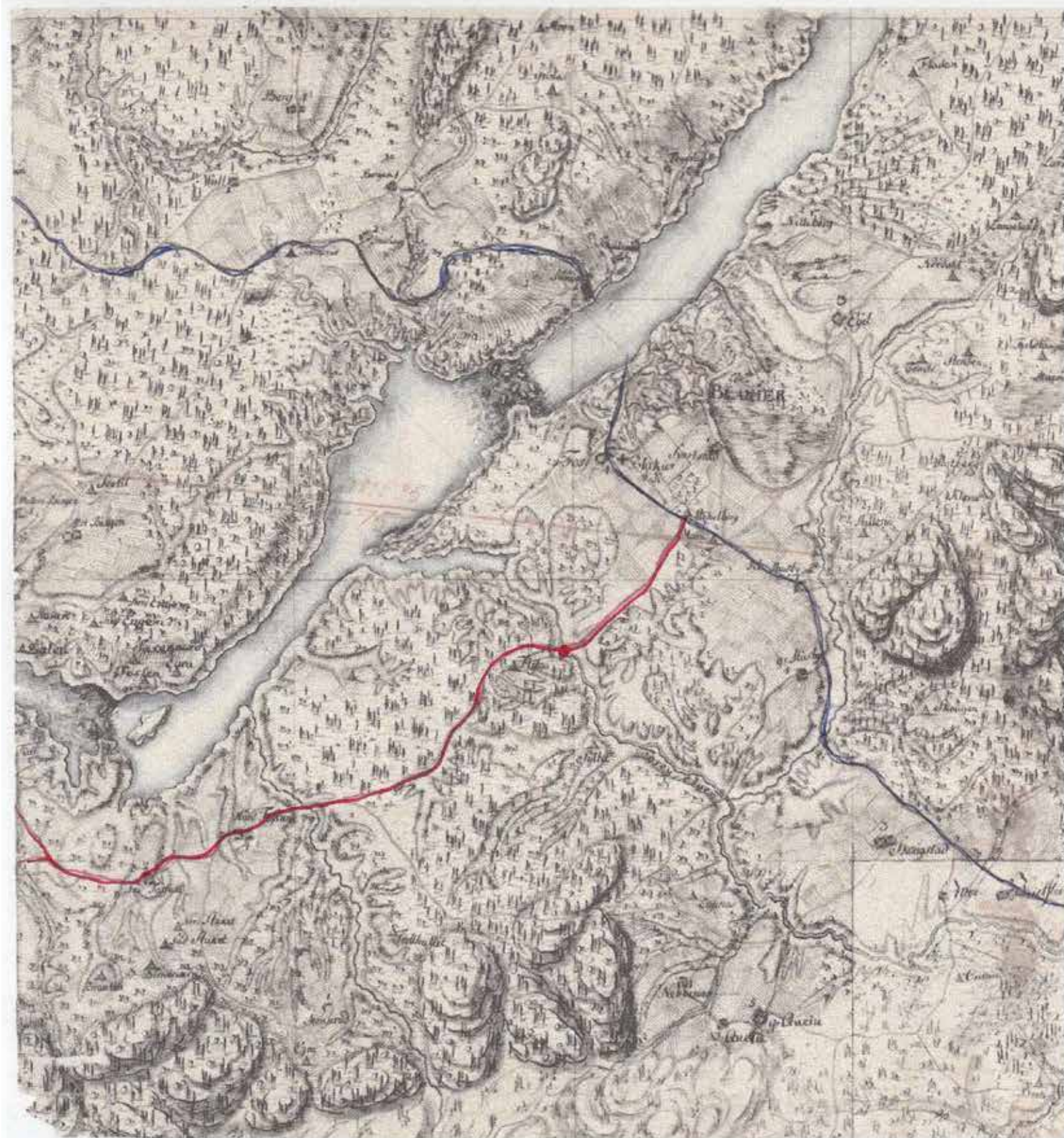
hovedveg (merket med blått) går forbi kirka, ned bakken til Glomma og fergestedet. Fra Foss gikk det etter hvert det også en veg bort til Værhaug som møter vegen fra Fossmoen. De som bodde i dette området, kalte strekningen bort til Foss for «Kjerkevegen», så det var nok den de brukte når de skulle til kirka.

På Værhaug lå «fattighuset», altså bygdas tilbud til dem som ikke klarte seg selv ved å arbeide. På fattighusene var det en blanding av foreldreløse barn, syke og gamle uten nær familie som fikk tak over hodet og litt mat. Etter hvert ble det «gamlehjem» på Værhaug helt til Blaker Aldershjem ble åpnet i bygningen der det tidligere hadde vært hotell, like ved Blaker stasjon.

Når vi følger vegen idere, kommer vi snart til en stupbratt bakke ned mot der brua over Åa lå. I Akershus fylkes veghistorie kalles den Fossåa. (Åa skifter stadig navn etter hvert som den renner nedover mot utløpet i Glomma ved Fosdammen, og hvert navn forteller oss hvilke steder den renner forbi.) I Akershus fylkes veghistorie er brua nevnt. Det står at Åbrua, som var 38 alen lang, ble ombygd i 1865, og at arbeidet ble utført av kontraktør Hans Chr. Kjølstad for 89 spesiedaler. Fossåbakken var såpass bratt at det var planer om å legge om strekningen og bygge ny bru på et annet sted. I 1890 ble det gjort en undersøkelse av bakken, og omleggingen var beregnet å koste kr. 8.500. Selve Fosså bru ville koste kr. 4000. Videre står det: «En hovedreparasjon av den gamle bru ville koste kr.1.300. Heller ikke dette prosjekt kan sees å være utført.» Så alt ble nok ved det gamle. Brua må likevel ha vært solid, for den dag i dag kan vi fremdeles se pilarene etter den på begge sider. Her nede lå husmannsplassen Fosstangen.

Etter kryssing av Åa bar det opp en nesten like bratt bakke igjen dit hvor gården Gran ligger nå. Gran ble bygd opp først i 1921, men før den tid var det en husmannsplass like i nærheten. Den ble kalt Flytua, og her bodde han som oppfant foldekniven, Bernt Flytua, helt til han døde i 1906. (Albert Hovind har skrevet om ham i sin beretning om Kvevli i Sørumspeilet nr. 3/2013). Bernt var litt av en tusenkunstner. Han var både grovsmed, finsmed og utlært børsemaker. Han fikk aldri tatt patent på oppfinnelsen sin. Det gjorde derimot en svenske som visstnok ingen husker navnet på lenger. Det er like greit, for han solgte patentet til firmaet Solingen for to kasser øl, blir det sagt. Derfor tror de fleste som er interessert i gamle kniver at den første foldekniven ble laget av en ukjent svenske. Men det var en blakerværing som gjorde det, og heldigvis fins det fremdeles en foldekniv som Bernt Flytua har laget, i Blaker.

Så går vegen mot Fossum, og en sideveg tar av til Sætra. Vegen går bort til Fossumskolen, slik vi ser det tydelig på kartet fra 1871. Nedenfor skolen gikk vegen bratt ned i ei grop, den ble kalt Skolegropa. Så går vegen innom alle Fossumgårdene, og igjen er det stupbratte bakker ned og opp fra bekkedrogene. På kartet fra 1871 kan vi se at vegen deler seg i dalen nedenfor der Nordsjø ligger i dag. En veg går opp til Orderud (Olerud på kartet), og videre over Senarudgårdene og ned i en undergang under jernbanelinja og fram til Kuskerud. Her ser det ut til at den møter vegen fra Blaker. Den svinger over Fossumjordene og krysser jernbanen ved Fyen. Så kommer den inn i det området som nå er Sørumsand. Noen mener å huske at den gamle vegen gikk fram til «Trevaren», og det er sannsynlig at den gjorde det etter at Sørumsand Trevarefabrikk og Høvleri ble startet opp

15 C 11 ⁴⁸/₄ Slockfleth 1775 1:10.000

i 1898. I årene som kom ble det mange bedrifter og forretninger på Sørumsanden, som stedet ble kalt den gangen. At Kongsvingerbanen fikk et stoppested på Sanden i 1892, var begynnelsen til stedet Sørumsand og all trafikk og virksomhet der.

Før den tid var det ikke aktuelt å svinge nedom Sanden hvis en ikke hadde et spesielt ærend til de få husene og gårdene som lå der. Kartet fra 1871 viser et veikryss ved Sennarud der en kan komme videre over Østby. Denne vegen måtte brukes når en skulle til Fetsund eller videre innover mot Oslo.

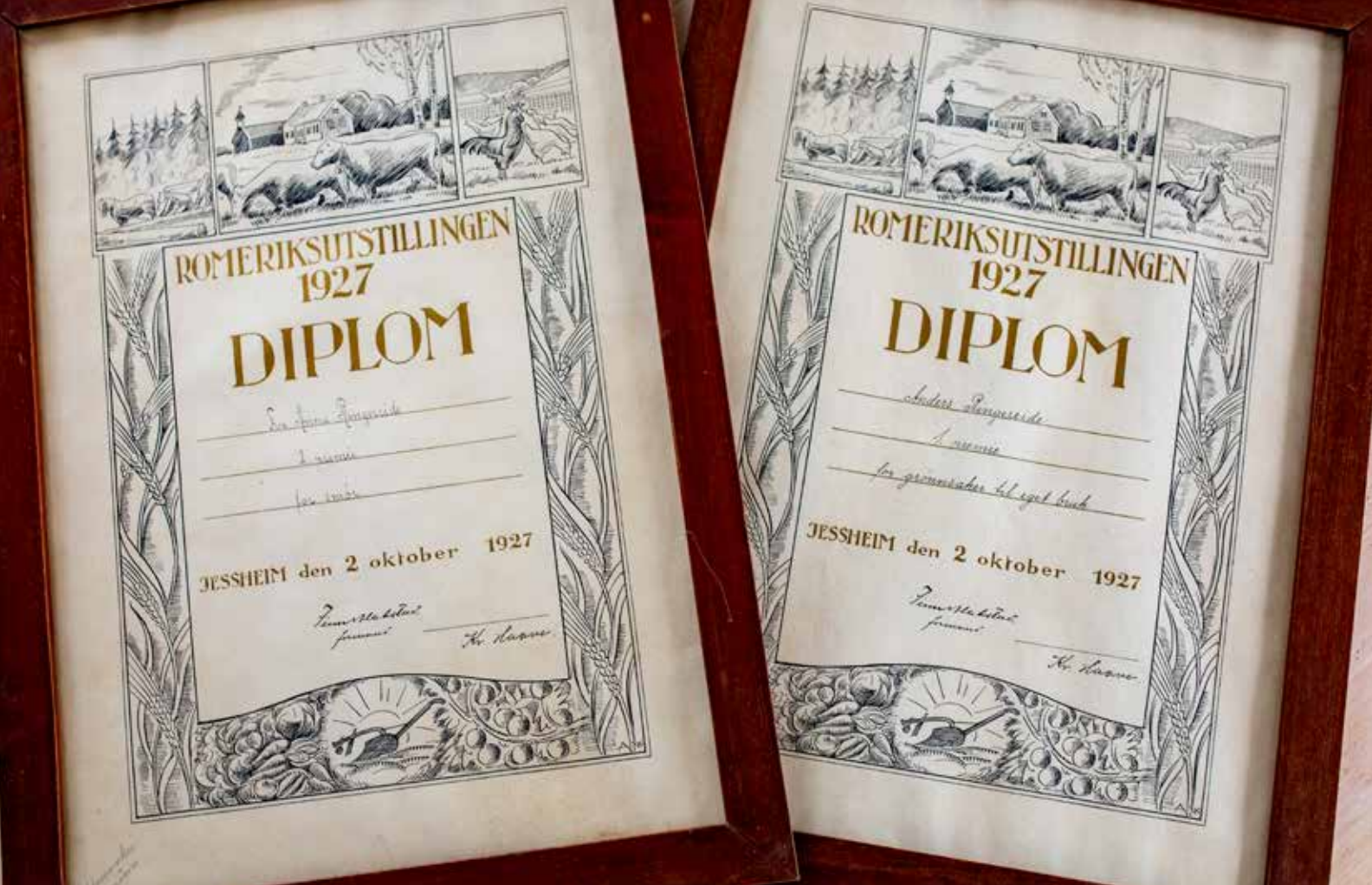
KILDER:

Akershus fylkes veghistorie (Oslo 1954)

Sørumsand bygdebok, bind 3 Sanden-Sørumsand (2007)

De viktigste kildene er imidlertid de som har fortalt, tatt meg med på tur over jordene og lånt ut og studert kart sammen med meg: Liv Foss, Leif Foss, Jon Stortrøen og Albert Hovind.

Takk for at dere ville bidra! Uten dere hadde det ikke blitt noen artikkel om den gamle vegen!

Romeriksutstillingen 1927

Av Asbjørn Langeland - Foto Jørgen Kirsebom

To diplomer fra 1927

Hos Anders Ringereide og Henrik Ebne på Fløgstad henger det to vakre diplomer i fin innramming. De to diplomene har en meget forseggjort dekor, og de er utstedt av Romeriksutstillingen 1927. Begge er datert Jessheim 2. oktober 1927, og de er undertegnet av Finn Blakstad og parafert av Kr. Haave.

På det ene diplommet står det: Fru Anna Ringereide / 2. premie / for smør.

På det andre står det: Anders Ringereide / 1. premie / for grønnsaker til eget bruk.

Anna Ringereide (1868 – 1943) var gift med Kolbein Ringereide (1870 – 1947). De kom fra Lavik i Sogn og kjøpte Fløgstad i 1901. Anders Ringereide (1898 – 1969) var deres sønn og overtok Fløgstad i 1946.

Romeriksutstillingen i 1927

De to diplomene gjorde meg interessert i å finne ut litt mer om den utstillingen der mor og sønn Ringereide hadde fått premier.

Romeriksutstillingen i 1927 var et stort arrangement som foregikk fra 23. september til 2. oktober. Utstillingen fikk bred omtale både i lokalavisene og i hovedstadens aviser. Nationen hadde f.eks. omtale av det som foregikk på utstillingen nesten hver dag, men også Aftenposten og Arbeiderbladet hadde fyldige reportasjer. Akershus Landbrukselskap var hovedarrangør for utstillingen, og arrangementskomitéens formann var gårdbruker Finn Blakstad fra Borgen i Sørum. Blakstad sa i sin tale ved åpningen at hensikten var

å vise landbrukets stilling på Romerike i dag, men ikke bare det. Utstillingen skulle også vise de fremskritt som var gjort i den siste tid på landbruksnæringens område og peke på de muligheter som fremtiden innebar.

Åpningen var et storslått arrangement der Kong Haakon VII foretok den offisielle åpningen med en lang rekke prominente gjester til stede. I Nationens referat står det at «Kongen lykkeønsket dem som hadde fått utstillingen i stand, og ga uttrykk for de beste ønsker om at utstillingen måtte gi gode resultater». Etter at kongen var blitt vist rundt, ble utstillingen åpnet for publikum. Nå ga utstillingskomitéen frokost (lunsj) i herredshuset for Kongen og 60 innbudte gjester. Under frokosten utbragte formannen, Finn Blakstad, Kongens skål som ble etterfulgt av kongesangen (den hadde de også sunget da Kongen ankom utstillingen). Kongen holdt takketale der han fremhevet det imponerende arbeid som var nedlagt i utstillingen. Det var ellers taler og skålutbringelser fra mange av gjestene, blant disse var en skål for kvinnene frembragt av godseier Løvenskiold. Med alle skålene ble det nok en ganske annen type lunsj enn det vi opplever i våre dager.

Utstillingen hadde mange avdelinger som var fordelt på flere steder på Jessheim. Det var avdelinger for jordbruk, skogbruk, kvinnelig og mannlig husflid, hjemmeindustri, hagebruk og en kulturhistorisk avdeling. Dessuten var det en egen fornøylesavdeling, og en stor maskinutstilling der et stort antall firmaer deltok. Romerikes Blad skrev om den kvinnelige husflidsavdelingen som var i middelskolens gymnastikksal, at den var «så storslagen at det er vanskelig å si hva som er det vakreste».

Arbeiderbladet skrev om den kulturhistoriske avdelingen som landbruksskolebestyrer Døsen hadde ansvaret for. «Han har latt forarbeide noen interessante modeller av gamle Romeriksgårder – og ved siden herav opsporet adskillige gamle møbler.» Den samme avisen skriver om husflidsavdelingen at den kanskje er utstillingens mest interessante del. «Den viser at det i Romerikshjemmene finnes kunstnerisk sans og stor håndverksmessig dyktighet.»

Det ble gjort mye for å trekke folk til utstillingen. Et par dager før åpningen kunne avisene melde at NSB gav 25 % rabatt til gruppereiser. Vilberg skole i Eidsvoll arrangerte skoletur til utstillingen, og det var det kanskje flere skoler som gjorde. Pressedekningen både i forkant og mens utstillingen pågikk, var meget god. Og folk møtte opp. Etter et par dager meldte Nationen: «Romeriksutstillingen har de første par dage den har vært åpen, hatt et veldig innrykk av mennesker. Lørdag og søndag har ikke mindre enn 6500 vært til stede. Fornøylesavdelingen har til stadighet hatt fullt hus, og revyen av Niclas er blitt den rene knaldsukces. Mange har ikke fått billetter. Revyen er utmerket og blir av de lokale amatørskuespillere spilt flott og feiende. Fredag arrangeres en spesiell romerikskveld bl. a med gammel romeriksmusikk».

Den 29. september meldte Arbeiderbladet at den finske sendemann, minister Elfving og frue hadde besøkt utstillingen dagen før. Denne dagen hadde man ellers en husmordag arrangert av Ullensaker Hjemmenes Vel. «I den anledning var det et stort innrykk av husmødre som med stor interesse beså utstillingen og fulgte foredragene og demonstrasjonene».

Jeg innledet denne artikkelen med to diplomer som var gitt for premier for smør og grønnsaker. Det ble gitt en mengde premier i mange disipliner, og det var premier både til enkeltutstillere og til grupper. De fleste premievinnerne var fra Ullensaker, Eidsvoll og Nannestad, men på premielistene finner en også utstillere fra flere av de andre romerikskommunene. Fra Sørumsfjord finner en foruten Anna og Anders Ringereide, fru Elida Hovind som fikk 1. premie for husstell. (Elida Hovind var født på Trøgstad i Ullensaker. I 1918 ble hun gift med Karl Hovind fra Søndre Sørumsfjord. I Sørumsfjord Bygdebok b. 2 står det at Karl Hovind døde bare noen uker etter bryllupet, og at han da var gårdsbestyrer på Val. Elida Hovind er gravlagt ved Hovin kirke i Ullensaker. På gravsteinen står det Elida Hovind født Trøgstad 1887 – 1965. Da hun fikk premie på utstillingen, hadde hun altså vært enke i mer enn åtte år. Jeg har ikke funnet ut hvor hun bodde i 1927.)

Det gikk også to gruppepremier til Sørumsfjord. Blaker Havebrukslag og Sørumsfjord Bondeungdomslag fikk begge 1. premie for kollektivsamling av frukt og grønnsaker.

Den 7. oktober sto det i Indre Akershus Blad at utstillingen hadde hatt 20 000 besøkende. Det var nær det dobbelte av hva arrangørene hadde ventet på forhånd. Den store oppslutningen blir ekstra imponerende når en får vite at det var veldig dårlig vær de fleste av utstillingsdagene. Romerikes blad skrev at det ble så opptråkket og gjørmete at arrangørene til og med måtte kjøre på mere grus på søndagen.

TAKK TIL VÅRE SPONSOR

interoptik
Nordfonn

Fokus Butikksenter, 1920 Sørumsand
Telefon: 63 86 60 70. E-post: nordfonn@interoptik.no
www.interoptik.no
Åpningstider: 10 – 20 (18)

Sørumsfjord Begravelsesbyrå
Nilsen as Etabl. 1947

Besøk oss på www.nilsengravferd.no
Tlf: 63 82 88 80

Økland
Sørumsand

idé Vi tar hånd om ditt budskap og sørger for at det blir sett!
X-Idé AS - Marcus Thranes vei 100, 1472 Fjellhamar - www.xide.no

T&B Hansen
Installasjon AS

 Akershus Energi

 BYGDESERVICE

 Blaker SPAREBANK

Sørligårdene. Foto: Anders Henriksen

Sørli i Sørum

- Et herresete på 1600-tallet

Av Per Otto Asak

Både i bygdeboka «Sørum Herred», b. 1 fra 1942 og i «Sørum bygdebok» av Jan Erik Horgen, b. 2, 2005 er den gamle adelsslekta med opphav i gården Sørum, Sudreimsætta grundig behandlet. Det første sikre leddet i Sudreimsætta regnes å være Jon Ivarsson Raud, som bodde på Sørum i 1295. Deretter var flere av hans etterkommere som var blant landets fornemste adelsmann, bosatt på Sørum. Den siste av de mektige Sudreim-mennene som bodde fast på Sørum, var Jon Marteinson til ca. 1400 og hans hustru Agnes Sigurdsdatter. Agnes var sønnedatter av Agnes Håkonsdatter, datter av Håkon 5. konge av Norge 1299-1319. Jon Marteinson hadde to sønner og 2 døtre. Fra døtrene, Katarina og Ingeborg, kan vi følge slekten videre i Norge i flere ledd. Men en må gjøre oppmerksom på at mange av etterkommerne oppholdt seg i Danmark og Sverige. Her tar jeg med dem som hadde forbindelse med Sørum og Akershus.

Bakgrunn: De første kjente brukere av gården Sørli

Opprinnelig var det en gård som het Li vest for Rømua i Sørsum. Allerede i middelalderen var gården blitt delt i de tre gårdene Sørli, Merli og Nordli, men Sørli ble lenge etter delingen ofte omtalt bare som Li. På slutten av 1300-tallet kom gårdene Nordli, Merli og Sørli under Sudreimsætta. Dette skriver Horgen om i Sørsum bygdebok bd. 2.

Navnene på dem som bodde på Li-gårdene i middelalderen er med noen få unntak ikke kjent, men går vi fram til 1500-tallet får vi flere opplysninger om hvem som bodde der. I 1528 bodde Anders Audgisson på Li. Han var bestefar til Storbonden Jeppe Toreid i Blaker. Gården blei på 1500- og 1600-tallet bare kalt for Li. Neste betydningsfulle bruker på Li var Kristen, nevnt fra 1593 til ut i 1640-åra. Han var flere år lensmann i Sørsum. Han sto nok i rang over den vanlige bondestanden. Hans hustru Maren Mogensdatter var søster til borgermester i Oslo, Søren Mogenssen. Kristen eide flere parter i andre gårder på Romerike bl.a. Dingsrud i Aurskog.

I bygdeboka har Horgen et lite innlegg om Biskop Jens Nilssønns reiseopptegetninger fra januar 1597. Sitat bearbeidet: "Samme dag 19. januar gjorde bispen måltid nede i stuen hos herr Anders og var samme tid gjest med Thore (?) Michel Funtin med sine 3 barn, Hans Michelssønn, Marin og Anne Michelsdatter og en ung mann med navnet "Christiern" Mortensen hvilken tjente Erik Gjertssen".

Rolf Fladby har i en artikkel i Romerike historielags årbok 1982 side 47-49 om striden mellom Birgitte Asak og Nesøy-futen på Romerike (gjelder Asak i Sørsum, se Horgen bd.4 side 45). Saken endte med en herredagsdom i 1585. Her viser det seg at futen på Romerike, Erik Gjertsen sto over Nesøy-futen til Rosenkrantz. På den tiden ser det ut til at Erik Gjertssen bodde i Sørsum. Erik Gjertssen var adelsmannen som fikk den forne kirkegård (Mellom) Asak i Skedsmo kvitt og fri, ved Kongens forleningsbrev 4. oktober 1591. Dette betyr vel at Erik Gjertssen bodde i Sørsum før han flyttet til Asak i Skedsmo 1591.

Spørsmålet blir da: Hvor i Sørsum har Erik Gjertsen bodd? Det er to steder som skiller seg ut som gode kandidater. Det er Refsum, som i Sørsum bygdebok er omtalt som fogdens gård på 1600-tallet. Det andre stedet kan være Sørli. Det er ikke kildebelagt at fogden bodde der, men at den unge Kristen Mortensen tok Sørli i bruk etter at Erik Gjertssen flyttet til Asak passer jo bra med lokalhistorien for Sørli. Erik Gjertssen blei forøvrig gravlagt i Sørsum 1593. Enken Anette står som bruker av Asak i Skedsmo (jfr. skattelistene fra 1594, Skedsmo bd.1 side 283). Erik var for lengst død da bispen gjestet Sørsum 1597 så denne tjenestekaren "Kristiern" må da ha vært en betydningsfull person. Denne antakelsen forsterkes ved at den nevnte tjenestekar den unge Kristen Mortensson overtok bruken av Sørli ca. 1593.

Vi går nå fram til 1650-årene i Sørlis gårdshistorie. Det er på den tiden adelsfamilien Johan Urne og Vibeke Akel-eye etablerer seg som familie. Det ser ikke ut til at Johan og Vibeke bodde på Sørli da de stiftet familie. Stedet ser ut å være Kristiania. Men ca. 1670 bosatte de seg på Sørli, og vi kan forsøke å finne ut hvilke grunner de hadde for å flytte til en gård i Sørsum. De visste sikkert at Sørli hadde vært lensmannsgård. Det er meget sannsynlig at de kjente til brukeren Kristen Mortenssen og spesielt hans kone Maren Mogensdat-

ters familie, som tilhørte det øvre sosiale sjiktet i Kristiania, (før 1624 Oslo).

Vi veit ingen ting om hva de visste om Sudreimsætta. Men de visste nok noe om at de hadde en forbindelse til Gørvel Fadersdatter og Sudreimgodset. Vibeke må ha kjent til sin egen mormor Vibeke Bjelke som igjen var oldebarn til den mektige "Fru Inger til Austrått" slik Ibsen beskriver henne.

Mer om denne slekta i neste avsnitt.

Fra Katarina Jonsdatter til Gørvel Fadersdatter Sparre

Katarina Jonsdatter var datter av Jon Marteinsson, den siste av herrene til Sudreim som brukte Sørsum som fast setegård. Katarina var gift med Alf Haraldsson av slekten Bolt. Alf Haraldsson var død allerede 1411, og Katarina blei før 1415 atgift med en svensk adelsmann av slekten Hjärne. Det er to av hennes døtre Agnes og Gro vi vil se litt nærmere på. Linja til Agnes Alvsdatter er mest kjent og det var hun som arvet det sentrale Sørsum gods (Sudreimgodset) på Romerike. Det bodde ingen av Sudreim-ætta i Sørsum etter 1400. Men Sudreim-ætta hadde flere eiendommer i Sørsum fram til 1599 da den «siste» Sudreim ætlingen, Gørvil Fadersdatter Sparre, testamenterte sine eiendommer til kong Christian IV. Fra 1599 blei disse eiendommene krongods. (se Sørsum bygdebok bd.2 side 23) Men Gørvil var ikke den «siste» Sudreim-ætlingen. Det er flere linjer som fører oss tilbake til Sudreimætta. Jeg vil i det følgende behandle linja etter Gro Alvsdatter.

Fra Katarina Jonsdatter via Gro Alvsdatter til Vibeke Sigvardsdatter Akeleye på gården Sørli i Sørsum

Denne slektslinja er ikke så kjent som linja etter Agnes Alvsdatter. Men det er slektslinja til dem som stammer fra Gro Alvsdatter som trolig har flest etterkommere etter Sudreimætta i Norge i dag. I denne greina finnes det mulige etterkommere som kom tilbake til Sørsum allerede på 1600-tallet. En av dem var Vibeke Akeleye, som var gift med den danske adelsmannen major Johan Claussen Urne. De bosatte seg på Sørli i Sørsum ca. 1670. Johan Claussen Urne døde i 1682, og skiftet etter ham ble avsluttet i 1685. Skiftet fra 1685 er fullstendig gjengitt i Sørsum bygdebok bd. 2. og er tatt inn på annet sted i dette bladet. Hovedpersonen, major Johan Claussen Urne var født 1622 på Valsø i Danmark og døde 1682 på Sørli. Han tilhørte adelsfamilien Urne av den danske uradel. Hans kone Vibeke Akeleye ca 1637- 1680 hadde både dansk og norsk adelsblod i årene. Hennes tipp-tippoldemor var trolig fru Inger til Austrått. Fra fru Inger kan vi ifølge Geni føre en slektslinje fram til fru Vibeke (Viveke) Akeleye på Sørli i Sørsum.

Major Johan Urne hadde før han kom til Sørli kjøpt Størsrud i Sørsum. Denne gården hadde tidligere tilhørt grev Axels gods, som var gammelt Sudreimgods. Om lag 1620 hadde godseieren Gerloff Nettelhorst tilegnet seg Størsrud. Han var da gift med Vibeke Ågesdatter Bjelke, som trolig har en forbindelse til Sudreimætta. Åge Bjelke var sønn av fru Ingers datter Lucie som var gift med Jens Bjelke. Nettelhorst står som eier av Sørli ifølge matrikkel fra 1647. Hans datter Øllegaard arvet denne parten, og den var i 1650-åra blitt overtatt av svigersønnen Johan Urne.

Detaljer om ættelinja til Vibeke Akeleye på Sørli

Gro Alfsdatter født ca 1400 (se ovenfor) var gift med Mats Jakobsson av slekten Rømer. De hadde sønnen Otte Matsson f. ca 1435. Han ervervet seg godset Austrått på Ørlandet i Trøndelag. Otte er far til den kjente «fru Inger til Austrått».

Inger Ottedatter f. ca. 1475 var gift med den danske adelsmannen Nils Henriksen av slekten Gyldenløve. Ei av deres døtre var Lucie Nilsdatter f.ca 1515. Lucie blei før 1535 gift med dansk adelsmann Jens Tillufssønn Bjelke f.ca 1510. De overtok Austrått etter fru Inger.

Austrått blei overtatt av sønnen Åge (Ove) Jenssønn Bjelke f. 1552 d. 1602 som var gift med Margrete Clausdatter Thott. Åge (eller Ove) er far til Jens Bjelke Til Elingård, Onsøy i Østfold.¹ Garden hadde tidligere tilhørt den gamle ætta fra Sørum.

Dattera Vibeke Ågesdatter til Austrått var f. ca 1595 og ser ut til å være mor til Øllegaard Gierløffsdatter². Vibeke Ågessdatter Bjelke var gift med en lettisk (latvisk) adelsmann Gierløff von Nettelhorst. Gierløff var lensherre til Idd og Marker len og bodde i Halden. Han blei en stor godseier i Norge. Han ervervet storgården Os ved Halden som sin setegård. Det bør også nevnes at Vibeke (Viveke) var søster til Jens Ågesønn Bjelke til Elingård på Onsøy.

Dattera Øllegaard Gierløffsdatter f.ca 1615 var andre hustru til Sigvard Gabrielsen Akeleye, en dansk adelsmann som fikk Verne Kloster som sitt len. Han var lensherre der fram til sin død i 1659. Sigvards første kone var Else Tønnesdatter Galle d. 1636, av den Dansk-Norske adelslekten Galle. I sitt første ekteskap hadde ikke Sigvard noen barn.

Øllegaards far var Gierløff von Nettelhorst. Et viktig in-disium på hvem som er moren er at Øllegaard kaller sin datter Vibeke etter sin mor. Vibeke må være født etter 1636, 1637 må være tidligste mulighet. Hun er da oppkalt etter sin mormor, Vibeke Bjelke. (Kilde Norske Riks Registranter og Dansk Biografisk leksikon)

Sigvard Akeleyes datter Vibeke f. ca 1637 blei gift med Johan Claussen Urne og de flyttet 1667 til Sørli i Sørum. Johan Urne hadde før 1661 kjøpt Sørli. I tillegg eide han fra ca 1660 til sin død 1682 Ålgård og Størsrud i Sørum. Urne eide også parter i en rekke gårder på Romerike, to gårder på Hadeland og parter i flere gårder i Rygge og Hvaler i Østfold.

Som det framgår av denne oversikten, kan vi med mer enn 50% sannsynlighet følge Katarina Jonsdatters etterkommere til Sørli i Sørum på midten av 1600-tallet. Vi kan ikke direkte knytte Johan Urne på Sørli til Gørvil Fadelsdatters Sørums-gods, men begge nabogårdene Merli og Nordli tilhørte hennes gods til 1599 da de blei gitt som gave til Christian IV.

I skiftet etter Johan Urne fra 1685 nevnes 4 barn, men bare to av dem blei seinere kjent. Det var Vibeke f.ca 1654 og Fredrik Christian Urne, sistnevnte var født på Sørli. Av de barna som er nevnt i skiftet etter Johan Urne på Sørli i 1685, kan vi følge to av dem videre i livet. De andre er vel døde ugifte uten barn. De som vi kan følge videre av barna, er dattera Vibeke Johansdatter Urne f. 1654 og sønnen Fredrik Christian Urne f. 1669.

Vibeke Johansdatter Urne 1654-1714 var gift med Erik Vincentsen Steensen Øster Flakkebjerg Herred i Danmark, sei-

ner flyttet familien til Løwe herred. De fikk en datter Anne Benedicte Steensen til Bramming herregård. Anne Benedicte Steensen skal ha vært gift tre ganger. Mest kjent av hennes ektemenn var adelsmannen Christian Carl Fredriksen Gabel, som var med og hjalp Peter Wessel Tordenskiold under den store nordiske krig.

Fredrik Christian Urne f. 1669 på Sørli i Sørum var i 1695 fenrik i det Smålenke infanteri. Dette året duellerte han med svensken Palm, men utfallet av duellen kjenner vi ikke. I 1701 var han kaptein i det Østsjællandske infanteriregiment i Danmark. Da var han gift med Petronelle von Bassen. Med henne fikk han tre sønner, Johan, Sigvard og Joakim Frederik. Han blei avskjediget i 1717, og vi vet ikke om det var frivillig. Etter avskjedigelsen flyttet han og familien til Rønne på Bornholm hvor han døde 1746.

Hvor på Sørli bodde adelsfamilien Akeleye/Urne?

Sørli har etter Major Urnes tid på gården blitt delt i flere bruk, og man kan ikke med sikkerhet si på hvilket bruk adelsfamilien bodde. Jan E. Horgen har på side 556 i Sørum Bygdebok bind 2 en oversikt over brukene på Sørli. Vi kan vel skrive at fram til 1730-åra da gården var udelt, så kunne en beskrive stedet der adelsfamilien bodde. Etter at gården blei delt i to bruk, som Horgen skriver, ble det en søndre og en nordre del. Horgen mener videre at hovedbølet fulgte med den søndre delen. Det som seinere blei til bruk nr.1 og 5. Ca. 50 år etter første delingen, blei den søndre delen delt på ny. Den yngste delen blei kalt for «Nystuen» som blei til bruk nr. 5. Vi kan vel bare gjette på at adelsfamilien kan ha bodd på det bruket som fikk nr.1. Husa der adelsfamilien bodde er forlengst borte. Som det framgår av denne oversikten, kan vi med mer enn 50% sannsynlighet følge Katarina Jonsdatters etterkommere til Sørli i Sørum på midten av 1600-tallet.

1. Åge eller Ove Bjelke er samme navnet. Det skyldes forskjeller på svensk og dansk tale På dansk blir bokstaven «g» uttalt som en «v» og «o» som en «å» som på tysk. Om Elin se Wikipedia: Elingaard

2. Iflg. Geni er Vibeke Ågesdatter til Austrått mor til Øllegaard Gierløffsdatter f.ca 1615, men andre kilder som Skeel- Schaffalitzky hevder hun er datter av Anne Johansdatter Due, som var gift med Gerloff Nettelhorst til ca 1615 da Anne må være død. Navneoppkalling styrker at Vibeke Bjelke er bestemor til Vibeke Akeleye .

Blaker og Sørum Historielags kalender 2019

Blaker og Sørum Historielags Historielagets kalender for 2019 er klar. Gi en gave som gleder og kommer til nytte året igjennom. Prisen er kr. 50,- som tidligere. Har du ikke fått tak i denne hyggelige kalenderen med historiske bilder enda, så ta kontakt med en av disse:

Kåre Bøhler tlf. 938 76 365

Njål Foss tlf. 414 51 456

Dag Winding-Sørensen tlf. 995 43 747

Gro Langeland tlf. 905 36 588

Skifte etter major Johan Urne på Sørli 1685

Av Jan Erik Horgen i Sorum Bygdebok b. 2

Dette skiftet er det største og rikeste skiftet som er kjent fra Sorum i de to siste tiåra av 1600-tallet. I sin detaljrikdom viser det en gard som er langt bedre utstyrt med hus og innbo enn det vanlige bønder hadde. Besetningen var på fem hester og en fole, 20 kuer, tre kviger, tre okser, seks fjorkalver, tre gjeldokser, 11 sauer og 20 ungsauer, 11 geiter og 14 ungegeiter, fire voksne svin, fire risbit svin og sju smågriser – en besetning som var blant de store i Sorum, men det var likevel ikke i staller og fjøs major Urne hadde sin største rikdom.

Noe av rikdommen kommer til syne i de mange husa. Han og familien bodde i et hus større enn de vanlige to-tre roms stuehusa. Urnes stuehus inneholdt dagligstue, kjøkken, barnekammer, et sengekammer, «det innerste kammer», og et kalt skolen, samt ei sval utafor. Dette var sannsynligvis et en-etasjes stuehus med ei større dagligstue midt på og de mindre romma på hver side. I dagligstua dominerte et eiketreskap med utskjæringer, verd hele 5 rd. Der stod også ei stor, beslått eiketrekiste. Innbo i eik var slett ikke vanlig på Romerike denne tida. Det stod også flere kister og skrin i furu, et roskap, et nøkkelskap, en slagbenk, en løybenk, ei lang skive (= bord) med skuffer og krakk, ei lita rund skive, og seks stoler, fem av dem med lærtrekk. Runde bord og stoler var sjeldne hos vanlige bønder sist på 1600-tallet. Og endelig hang det på veggene i stua ni gamle tavler med rammer, et gammalt speil og et messing figurverk – og veggpynt var også sjeldent på Romerike. Denne stua gjorde nok inntrykk på dem som besøkte majoren. De andre romma var innredet mer etter behov. Men barnekammeret hadde nok fått et annet preg enn barnerom etter at barna hadde flyttet ut. Der stod nemlig bl. a. to hjulrokker, ei spissøltønne og et strykejern. Navnet skolen på et av kammersa viser at Urne hadde gitt barna undervisning og hadde vel holdt en student som huslærer. Kanskje hadde andre barn fra bygda også fått noe undervisning her. Privat undervisning var fortsatt det eneste tilbudet om skolegang utover det vesle som presten eller klokkeren ga i kirken. Nå bodde major Urne i Sorum på samme tid som den barnerike og velstående presten Colbjørn Tostensen, og det er trulig at det var en huslærer også på prestegarden.

Av andre hus på Sørli nevnes et søndre og et nordre stabbur («stolpebod»). På den søndre bua stod 13 fisketønner, 12 halvtønner og ei fleskenu (nu = et slags trau). Det var tydelig at dette var matbua, og at de

brukte mye fisk i kostholdet. På den andre bua var det sannsynligvis et gjesterom. På et rom der stod nemlig ei grønn himmelseng, ti stoler, to bord og en krakk. Men et annet rom var oppbevaringsrom med både redskaper og litt mat. På loftet ble oppbevart mange sleder, noen fiskegarn, et vad, og en del materialer. Et rustkammer er nevnt for seg sjøl, så det er vanskelig å vite hvilket hus dette lå i, eller om det var et lite hus for seg sjøl. Der ble oppbevart seletøy og ridesaler, bl.a. en kvinnfolksal med rødt kledet overtrekk, sikkert et staselig ridetøy for majorinnen. Der var videre mye småredskap. Av uthus for øvrig er nevnt to låver, og et stalltrev, som viser at der var en stallåve. På låvene var det høy og halm, samt en del halm i en liten stakk ute på garden.

Til garden hørte også smie med fullt smieutstyr og et kvernhus ved Størsrud med mjøl- og grynkvern. I smia lå også mye snekkerredskap og annen handredskap.

Gardsredskapen ble registrert for seg, men den var ikke så omfattende: arbeidsseler og kløvsaler, fire gamle høysleder, en jernstaur, tre ploger og tre harver, to ploglenker, tre skokler, et kjoneklede, mange bøtter, sårer, spann, ømbører og andre slags kar, to bryggekar, sju øltønner, og til sist en båt og en pram. Bortsett fra jernstaturen, skoklene og lenkene var det lite jern på redskapen, og den var lågt verdsatt. I tillegg til denne arbeidsredskapen kom finere sleder, seletøy og saler som ble oppbevart andre steder. Skiftet gir ingen opplysninger om hjulredskap eller kjøretøy, og det var neppe noen slike i Sorum ennå. Vegfara var lite framkommelige for kjøretøy med hjul.

Det ser ut til at Størsrud ble brukt sammen med Sørli. I alle fall ble det registrert høy og halm på begge gardene. I den store laden på Størsrud hadde Auen og Hans Merli og Endre Størsrud halvdel av høyet, mens major Urnes bo eide den andre halvdel av høyet. Dette eide også en del av høyet i den vesle og den nordre laden på Størsrud. Til boet hørte også halvdel av høyet fra Hestehagen, der Peder Haugen og Bertel Lunde eide den andre halvdel. – På Gjedderud stod en «halvstakk», som boet eide sammen med bøndene på Smedsrud.

Til sist i skiftet ble majorens gjeld listet opp. Det var noe utestående til fire tjenestefolk. Større beløp hadde nok sammenheng med gravferd og skifteutgifter, bl.a. 81 daler i varer etter regning til en Kristiania-kjøpmann. Men gjelda var ikke stor sett i forhold til formuen. Bruttoverdien på det registrerte løsøret, besetning o.s.v. var på

nesten 1100 rd. I tillegg kom jordegodset, som bestod av hele garden eller parter i Sørli, Ålgård og Størsrud i Sorum, Killingmo og Døli i Aurskog, Berg og Dal i Skedsmo prestegjeld, Sikkebøl i Enebakk, Bjørge, Huser og Nedre Vøi på Hadeland, Bylterud i Vestby, Holter og to eierparter til i Rygge, og Kjennvik og Løkkeberg på Hvaler.

En majors garderobe 1685

Skiftet etter major Johan Urne inneholder også ei grundig registrering av den store garderoben hans. Det meste av klærne var i det såkalte innerste kammeret ved dagligstua, og en del av den storslåtte garderoben nevnes her: en grå kledet kjol (= en slags frakk) med sølvgaloner (= snorer), en randedt fraguets kjol med bukser, ei stoffes trøye (= jakke) og en stoffes vest, ei svart kromaskes trøye, to par bukkeskinns bukser, en brun kledet kjol, en gammel grå kjol, en grå hatt, ei lita svart fløyels lue med gullknippels, ei kledet ditto, et kalveskinns för til en kjol, et reveskinnsför, et ulveskinnsför, et par ulveskinnsvanter, tre par drøylærs støvler, to par andre lærstøvler, et par hjemmegjorte støvler, to gamle skinntrøyer, et par karduanes sko, tre par ullstrømper, en gammel krigskjol, ei gammel grå regnkappe, ei reveskinns lue, et par gråstripete strømper, et par fløyels vanter føret med gråverk, et par saffians sko, et par trådhosier, noen små linklær, et par røde silkestrømper, et rødt skjerf med sølvfrynser, et ditto uten frynser, et par ermer, et par bukkeskinns vanter, et par vanter med geiteskinnsför, ei gammel rød nattøye – samt flere grå og brune kjoler, bukser og trøyer, dels nevnt uten stofftype og dels av stoffer som er vanskelig å tyde.

Inne blant majorens klær lå også et par kvinnfolkklær og et par dåpsplagg.

Det var ingen tvil om at major Urne var glad i klær og må ha likt å stase seg opp. De fleste plaggene som var laget av stoff med fremmedartede navn, og mange stoffer ble importert. Men det ble også vevd mange fine stoffer i Norge, og kanskje til og med i Sorum. Men det var forholdsvis få som hadde mulighet til å skaffe seg så mange stasplagg som majoren. Og staselig må han ha vært i sine klær med gull og sølvpynt og med skinnbesetninger på vanter, luer og som för på trøyer og frakker.

I tillegg til klærne som ble registrert i skiftet, hadde major Urne utvilsomt enklere klær til daglig bruk – klær av såpass ringe verdi at de ikke ble registrert.

SOERLIE COGNAC

- *Konjakkmerke med opphav i Sørum*

Av Asbjørn Langeland

For noen år siden dukket det opp et nytt konjakkmerke på Vinmonopolet og i tax-free-butikkene. SOERLIE står det på flaskene, og konjakken selges i flere kvaliteter som VS, VSOP, XO og XO Grande Champagne. Firmaet bak dette merket er Soerlie Cognac, 42 Quai d'Orleans, 75004 Paris, France.

Bokstaven Ø finnes ikke på fransk. De skriver Ø-lyden med bokstavkombinasjonen OE, og med norsk skrivemåte blir Soerlie til Sørli. Hvis du nå har gjetten at SOERLIE har noe med Sørli i Sørum å gjøre, så har du gjetten helt riktig. Mannen bak firmaet på Quai d'Orleans i Paris heter Per-Christian Trønnes Sørli, og slektsnavnet har han fra Sørum. Per-Christian Sørli er født i Ullensaker i 1969, men faren hans, Einar Sørli vokste opp på Bjerke i Frogner. I Frogner har familien bodd siden 1891. Slektsnavnet kommer fra Sørli i Sørum, gnr. 51 bnr. 1.

Per-Christian Sørli bor nå i Finland. Han og kona, Katia Malmio har to barn sammen som er 15 og 16 år gamle. Han forteller at han begynte i vin- og brennevinbransjen for 20 år siden da han ble ansatt som eksportsjef i Arcus. Han reiste mye i jobben, og i år 2000 var han på en vin- og brennevinmesse i Cannes. Der traff han ei finsk dame som arbeidet med import av vin fra Frankrike til Finland. De ble snart kjærester, og i 2002 sluttet Per-Christian i Arcus og flyttet til Finland. Han gikk inn i hennes importfirma som de videreutviklet i fellesskap.

Etter noen år i Finland, fikk Sørli lyst til å begynne med å eksportere konjakk til Norge. Både gjennom arbeidet i Arcus og det finske importselskapet fikk Sørli god kunnskap om Cognac og gode forbindelser i Frankrike. Det betydde også mye at kona var oppvokst i Paris. Cognac er en beskyttet produktbetegnelse som bare kan benyttes på druebrennevin som er produsert i landskapet Cognac etter meget strenge regler. Det produseres også druebrennevin andre steder i Frankrike, men disse blir solgt som Brandy, Eau de Vie eller Armagnac. Hvis man får kjøpt druebrennevin fra Cognac som oppfyller kravene til produktnavnet, kan man lage sine egne blandinger og selge dem under egne merkenavn. Det var dette Per-Christian Sørli satset på. Han etablerte eget firma i Paris, og i 2006 hadde han de første flaskene med SOERLIE VSOP og SOERLIE XO klare.

Nå er det ikke en enkel sak å blande cognac fra forskjellige produsenter og årganger slik at den får en kvalitet og smak som slår an i markedet. Sørli fikk avtale med en «masterblender» fra et av de store cognachusene, Frapin, og sammen utviklet de blandinger som han trodde ville falle i smak i det norske markedet. Det var også viktig å bruke flasker med særpreget design og et lett gjenkjennelig varemerke. Den første konjakken til Sørli fikk sølvmedalje på en messe i London, og den ble i løpet av det året tatt inn på Vinmonopolet. Soerlie Cognac slo godt an, og den ble snart en del av det faste sortimentet på alle Vinmonopolets utvalg. I dag har Sørli avtale med to produsenter som kjøper inn basiscognac fra vinbønder og blander den. I tillegg til VSOP og XO har det etter hvert kommet flere varianter til i forskjellige prisklasser. Det startet med et ønske om å eksportere til Norge. I dag blir Soerlie Cognac solgt i mange land, og firmaet har en flott hjemmeside på Internett.

Per-Christian Sørli. Foto: Hilde Brevig

Som nevnt ovenfor, finnes det også fransk druebrennevin som ikke kan markedsføres som cognac. Disse typene som, brandy og eau de vie, er som regel rimeligere enn konjakk, og mange ønsker derfor å kjøpe disse. For også å kunne dekke denne delen av markedet, har Sørli etablert merkenavnet Trønnes, etter morens etternavn, Trønnes. Trønnes Brandy kan en få i flere kvaliteter og til forskjellige priser. Han markedsfører en likør også, merkenavnet på den er det samme som konas etternavn, Malmio.

Fra Sørli i Sørum via Gjerdrum, til Bjerke i Frogner – *Litt om Per-Christian Sørlies slekt*

På begynnelsen av 1800-tallet eide Hans Olsen (fra Eid i Blaker) og Margrethe Hansdatter Sørli den ene av Sørli-gårdene i Sørum. De hadde mange barn, og en av sønnene deres, Lars f. 1806 ble stamfar til en stor slekt.

I 1836 kjøpte Lars Søgar´n Sandum i Gjerdrum, og i 1837 giftet han seg med Gunhild Marie Svendsdatter Avers-

tad i Ullensaker (f. 1813). De brukte slektsnavnet Sørлие. Lars og Gunhild hadde mange barn, og det lever en stor slekt etter dem, bl. a. med etternavnet Huser. Her vil jeg følge en av sønnene, Jens Kristian Sørлие som var født i 1859 (han kalte seg Kristian). I 1888 giftet Jens Kristian seg med Lina Knutsdatter Kjos fra Kjos i Ullensaker, og i 1891 kjøpte Kristian en av gårdene på Bjerke i Frogner (gnr. 89, bnr. 2). Kristian og Lina Sørлие fikk seks barn. Sønnen Lars Sigvald (1892 - 1982) overtok på Bjerke, og hans barnebarn, Arne Leo Sørлие eier denne gården nå. En annen av sønnene, Knut Kjos Sørлие (1896 - 1976)) kjøpte bruket Løkka på Bjerke, (gnr.89, bnr. 15 og 16) i 1929. Knut Kjos Sørлие var gift med Klara Anette Karlsen (1903 - 1986) fra Nordstrand i Aker (Oslo). Knut og Klara hadde tre barn, Kåre, Edel og Einar. Kåre overtok Løkka, og hans sønn Knut Gunnar har denne gården nå.

Einar Sørлие (f. 1945) giftet seg med Berit Trønnes fra Ullensaker og bosatte seg på Jessheim. I 1969 fikk de sønnen, Per-Christian som denne artikkelen handler om.

Hedret for sin kulturinnsats

HEDRET: Helge Njaa fikk velfortjent lagets hederstegn av Tom Halvorsen, leder av Romerike historielag. Foto: Jørgen Kirsebom.

SØRUMSAND: Avtroppende styreleder i Stiftelsen Valstad Café, Helge Njaa, ble fredag 5. oktober hedret med en jubileumsfest og et hederstegn på den ærverdige museumskafeen.

Av Jørgen Kirsebom

Tom Halvorsen fra Romerike Historielag kom til Valstad Café denne fredagskvelden for å gi Helge Njaa historielagets hederstegn.

Halvorsen skrøt av Njaas innsats for kulturen i Sørum.

– Njaa har hele sitt liv vært engasjert og arbeidet for å ta vare på lokalmiljøets historie. Han har brukt mesteparten av sin fritid til å videreutvikle flere viktige kulturminner i kommunen, alt fra Bingen Lenser i Glomma til Valstad Café på Sørumsand.

– Dette er veldig viktig, spesielt ved store sammenslåinger og i samfunn som forandrer seg, å ha tilknytningen til det stedet vi bor på. Det å ha en stedsidentitet og en tilhørighet er grunnlaget til å få et godt samfunn å leve i. Derfor får du hederstegnet, ikke bare for det arbeidet du har gjort, men også som inspirasjon til å fortsette, sa Tom Halvorsen.

En tydelig rørt Helge Njaa var veldig takknemlig og selv om han gir seg som styreleder vil han fortsatt være engasjert i kulturlivet i Sørum.

Gjestene denne kvelden var representanter fra de foreningene som har samarbeidet med Valstad Café opp gjennom de siste 20 årene, som Blaker og Sørum Historielag, Romerike Historielag, Fortidsminneforeningen,

Bingen Lenseminneforening, styret i Valstad Café, dugnadsarbeidere, folk som har opptrådt og trofaste valstadvenner. Alle ønsket å hedre Helge Njaa sin formidable innsats.

Unik Sørumsandhistorie

Tettstedet Sørumsand ble bygd opp rundt jernbanestasjonen som ble anlagt i 1862. Med jernbanen kom etter hvert næringslivet og stedets første bedrift Sørumsand Trævarefabrikk og Høvleri, som ble etablert i 1898.

I 1903 så Sørumsand Verksted dagens lys og i 1906 ble Urskog-Hølandsbanen også forlenget fra Bingsfos til Sørumsand, og kort tid etter ble det grunnlag for kafédrift. Kittel Josef Valstad jobbet som snekker på «Trævaren», men bodde på Valstad i Skedsmo. I 1909 tok han med seg familien, hele huset og flyttet fra Valstad i Skedsmo til Sørumsand.

I 1910 var huset satt opp igjen på Sørumsand og fra 1912 har det vært kafédrift på Valstad Café. Her har det vært stor aktivitet, og dette var nok et av de viktigste stedene for sosial kontakt og møter på datidens Sørumsand. I dag er det Stiftelsen Valstad Café som eier bygningen og historien er ivarettatt.

Julegavetips

**Blaker og Sørum Historielag har fantastiske julegaver!
Her er noen gode tips:**

Glomma gjennom Sør - livet langs elva

Utarbeidet av et utvalg i Blaker og Sørum historielag
Redaktør: Berit Leikhammer
Nå kr. 300,-

Bli med på ei vandring langs Glomma gjennom Sørum fra eva stryker gjennom kraftturbinene på Rånåsfoss til den forlater kommunen ved djuphølen ved Kikut nedafor Bingen lenser. Det siste året med tømmerfløyting i Sørum var 1985. En viktig virksomhet gjennom minst fem hundre år var over. Les fortellinger fra Glomma, fortalt av folk som har bodd langs elva de siste mannsaldre.

Minner fra Frogner - Oppvekst på Romerike i mellomkrigstida

Skrevet av Kristian Lieungh
Forord og tilrettelegging ved Svein Sandnes
Bilredaktør: Anders Henriksen
Nå kr. 150,-

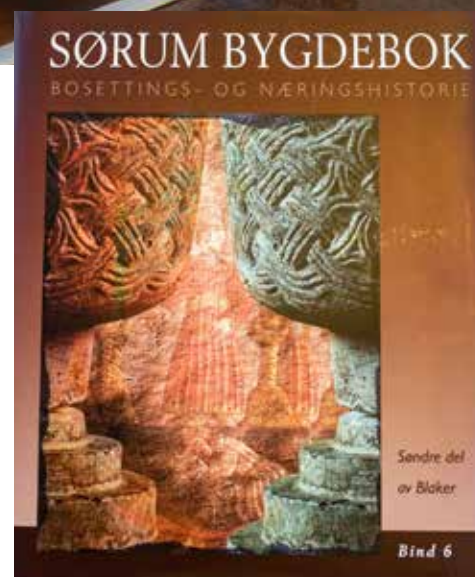
Så lenge det har bodd mennesker på Østlandet har ferdselen mellom Opplandene og Viken gått gjennom Frogner i Sørum. De siste hundre årene har det skjedd voldsomme endringer

i lokalsamfunnet. Kristian Lieungh er født 4. juli 1916, og vokste opp på Melvold i mellomkrigstida. Det som imponerer alle som leser denne boka, er med hvilken detaljriktighet Lieungh beskriver alle hendelser. Boka er gjennomillustrert med bilder fra det private bildearkivet til Aslaug og Kristian Lieungh og med nyere bilder tatt av Anders Henriksen.

Sørum under okkupasjonen 1940-45

Utarbeidet av Okkupasjonshistorisk utvalg i Blaker og Sørum historielag
Redaktør: Svein Sandnes
Bilredaktør: Anders Henriksen
Nå kr. 150,-

Med lokale briller følger vi utviklingen av idrettsfronten, kirkefronten og skolefronten under okkupasjonen, og det gis levende bilder på hvordan dagliglivet forandret seg for den enkelte gjennom krigsårene. Blending, rasjonering, svartebørshandel og tvangslevering er viktige stikkord for dette. Jord- og skogbruk var fortsatt de viktigste næringsveier i Blaker og Sørum i disse årene. Derfor behandles de restriksjoner og krav denne næringen fikk med krav om økt produksjon og større åkerareal spesielt nøye.

Sørum Bygdebok, bind 6

Redaktører: Håvard Havin Kongsrud og Aslak Kittelsen.
Medforfatter middelalder: Fredrik Bjørge.
Bilredaksjon: Anders Henriksen og Jan Erik Horgen.

Pris: kr. 850,-

Dette bindet dekker søndre del av Blaker - Fossumgrenda, Kvevli - og Morkgrenda, Langs Blakervegen. Blaker og Sørum Historielag selger dette og de fem foregående bindene på vegne av Sørum kommune som er utgiver av dette praktverket. Syvende og siste bind ventes ferdig ved utgangen av 2019.

Disse og mange andre bøker kan bestilles på historielagets hjemmeside www.sorumhistorie@online.no
Gå inn på Publikasjoner og deretter Bokhandleren. Merk: ved forsendelser kommer portokostnader i tillegg til oppgitte priser.
Bøker og kalender kan også bestilles fra Kåre Böhler, epost: alfrebo@online.no eller tlf. 938 76 365.

Høstdråper 2018 - Historielagets bidrag

Av Gro Langeland

For andre året på rad har Blaker og Sørum Historielag bidratt på Høstdråper, en kirkelig kulturfestival for alle aldersgrupper som foregår i midten av oktober i Sørum kommune. Hvert arrangement i festivalen er tenkt som en livgivende dråpe som gir glede og vekst i høstmørke dager.

Årets arrangement på Vølneberg var et kåseri om Anna Colbjørnsdatter (ca. 1665-1736), holdt av Gro Langeland, som også har skrevet en artikkel om henne i Sørum-Speilet nr. 4.

Gros engasjement for Anna Colbjørnsdatters historie startet med et et portrett av Anna var blitt funnet på Sørum Prestegård, og at Sørum Menighetsråds Amund Gillebo tok kontakt med Historielaget for å se om det var mulig å finne ut mer om dette portrettet.

Anna Colbjørnsdatter er berømt for å ha lurt svenske offiserer den 28. mars 1716 (under Den store nordiske krig) ved å invitere dem inn på god mat og rikelig med drikke, samtidig som hun

sendte bud til nordmennene om hvor fienden befant seg. I trefningen på Norderhov slo nordmennene svenskene ettertrykkelig. 42 svensker falt og ca 140 ble tatt til fange (Sørum-Speilet nr. 4/2017).

Tittelen på kåseriet var “ Anna Colbjørnsdatter. Sørumsjenta som fikk nasjonal heltestatus”.

Folk flest kjenner, Anna som den handlekraftige prestefruen på Norderhov som natten mellom 28. og 29. mars 1716 lurte svenskene ved å ta vel imot dem med rikelig mat og drikke og samtidig gi melding til de norske styrkene om hvor fienden var å finne. Dette fikk stor betydning for utfallet av Karl XIIIs felttog mot Norge under Den store nordiske krig. Det som folk flest vet mindre om, er at hun var prestedatter fra Sørum, bodde her til hun var 25 år, og fikk alle sine fem barn her. Gro hadde gravd seg tilbake i historien, og fortalte både om Annas familie her i Sørum, litt om ektemannen Jonas Ramus, og om hennes fem barn som alle døde før henne. Anna fikk bare ett barnebarn, Anna Larsdatter, men hun fikk hele 12 barnebarn, så det lever en stor etterslekt etter henne.

Gro Langeland. (Foto Kåre Alfred Böhler)

Den gamle bygningen på Norderhov prestegård, der begivenhetene i 1716 fant sted, er nå en del av Ringerikes museum og de formidler historien om Anna Colbjørnsdatter på en utmerket måte. Sørum menighetsråd og Blaker og Sørum Historielag har snakket om å lage en felles studietur dit, muligens sommeren 2019, og det hørtes ut som flere av de framfattede hadde lyst til å være med da.

Førjulslunsj for frivillige 10. november

Av Louise N. Fjelland

Lørdag 10. november arrangerte Historielaget sin årvisse førjulsfest for frivillige i foreningen, med følge. Festen ble, som i fjor, holdt på Ålgård, og det var duket for nydelig mat og god stemning også denne gange.

Rundt 80 personer deltok, og praten gikk livlig rundt bordet. Asbjørn Langeland leste fra utvalgte tekster i sin flotte, nye bok med lokalhistorisk stoff, Før i Tida (Svein Sandnes Forlag). Berit Leikammer fra Bingen Lenseminneforening fortalte levende om spennende prosjekter og om den viktige rollen Bingen lenser spilte i Glommavassdraget. Odd Roar Stenby fortalte på sin side om viktigheten av å holde på dialekter, og han fortalte om begiven-

hetsrike kjøreturer med oksespannet sitt.

Førjulslunsjen er en hyggelig manifestering av det store engasjementet i Historielaget, og en hyggelig møteplass for ildsjeler fra hele bygda. At vertskapet på Ålgård byr på så god mat og service, bidrar også til et vellykket arrangement.

Hederstegn og æresmedlemskap

Både Romerike Historielag ved Svein Sandnes og Blaker og Sørum Historielag ved Kåre Böhler delte ut velfortjente æresbevisninger under arrangementet. Berit Leikammer og Odd Roar Stenby mottok begge Romerike Historielags hederstegn, mens Asbjørn Langeland ble tildelt æresmedlemskap fra Blaker og Sørum Historielag.

Odd Roar Stenby forteller om viktigheten av å holde på dialekter.
Foto Louise N. Fjelland

RETURADRESSE:
BLAKER OG SØRUM
HISTORIELAG
AASGAARDVEGEN 230
1923 SØRUM

ISSN 1894-8154

Saltebalje

- *Bryllupsgave fra Sæteren i Sørum 1874*

Dette bildet av ei gammel saltebalje er oppbevart på Vølneberg gamle skole. På baksiden av bildet står følgende tekst:

“Gammel saltebalje på Bålerud hugget ut av en trestamme. Kristian Johnsen Sæther f. 1811 laget baljen til sin datter Mathea da hun giftet seg og flyttet til Bålerud. I baljen kunne det saltes 2 skinker fortalte Sigrid Holum Bålerud. Sigrid og Olaf er Matheas barnebarn.”

Merknad: Bålerud er et bruk under Branderud i Skedsmo. I 1875 sto Anders Olsen som eier. Han var født 1841 og giftet seg i 1874 med Mathea Christiansdatter, født 1849. (Kilde: Skedsmo - Bygdens historie).